

aceea, fiecare nouă încercare de a prezenta pe Eminescu trebuie analizată în ce ne apropie mai mult de miezul de foc al gândirii eroului și mai puțin de zădărniciile sale omenestii.

Piesa-document a lui Stelian Vasilescu, din care s-a decupat un text de lectură pentru o lătușare a reacției spectaculare, e o reconstituire ideologică, într-un moment de expansiune tinerească a personajului, punându-se de acord deci un temperament juvenil, genial, cu clocotul revoluționar al unei gândiri izvorite din observația atentă a stărilor politice. Implicarea elementului biografic (uneori copios făcută pe marginea „Amintirilor” lui Slavici) nu capătă preponderență asupra desfășurării ideatei propuse. Culese din opera jurnalistică (Ed. Scurtu, Murărașu sau Crețu), elementele rațiunii practice eminesciene se enunță în discuții studențești cu liniatura severă permisă de document. Apreciez la Stelian Vasilescu ceea ce spuneam mai sus, efortul experimental de a da un Eminescu mistuit spiritual în limitele acceptabile ale unei manifestări de conveniență. Trecînd această graniță a „artisticului” pe terenul oarecum arid al piesei-document, autorul s-a văzut serios îngrădit de marile probleme ale „perioadei vieneze”. Absolut toate momentele dramatizate s-au istoricizat în biografia poetului, relevînd direcții de spirit. La cafenea, tabăra bănuțienilor deschide ostilitățile cu maioreșcenii Eminescu, Chibici, Behnitz, Slavici. Prilej de dizertații politice și culturale — aluzii voalate la dualism, la chestiunea limbii, a naționalităților, a mișcării naționale, a serbării de la Putna. Acasă, un „sărman Dionis” cugetă și trăiește frenetic, iluminat de idealuri providențiale... De Anul Nou 1870, la reședința lui Al. I. Cuza de lângă Viena, salutul studenților români se transformă într-un vibrant schimb de impresii asupra țării, domnul Unirii proorocind tinărului moldovean un destin pe măsura arderii sale purificatoare etc. etc. Fiind piesa despre un luptător pentru unitatea culturală a neamului său, deci o piesă cu atribute eroice, dinamismul replicilor a trebuit să fie accelerat, combustia cuvintelor sporită. Cu toate că un spectacol-lectură vitregește mult textul, chipul lui Eminescu — tribun al ideilor novatoare, omul politic adevărat și copleșitor, s-a zărit în contururile lui clare, nu îndeajuns de adîncite pentru nuanțe de expresie, dar convingătoare, documentare și teatrale în sensul bun al termenului.

Regia lui Ion Miinea — limitată aici la controlul expresivităților de lectură — a păstrat o tensiune înaltă și egală a piesei, înțelegînd că autorul a vrut să sonorizeze prin personaje niște idei care s-au desprins din contextul operei, fiind îndreptare de morală publică. La această etapă a reprezentăției, e dificil de apreciat actorii, fiind știut că personalitatea scenică trebuie contemplată în desfășurarea ei integrală. Totuși, interpretul lui Eminescu, Nicolae Barosan, îndreptățește speranțele unei dificile realizări.

Ace căldură muzicală și emoție gradată, într-un ritm muzical, cu timbrul profund al solemnităților trăite. La fel, Marcel Popa (Al. I. Cuza), actor de accente tragice, interiorizate în partitura sa generoasă, a înstrăinatului chinuit de dorul țării. Un actor care pe scenă va întrupa un Cuza mistuit eminescian.

Pledăm cu toată convingerea pentru varianta scenică a spectacolului. Acuratețea replicilor, lipsa artificului în momentele caracterizării prin cuvînt, recomandă un spectacol sincer, și cei care știu „chinul” marelui nostru poet ca personaj literar înțeleg aceste cuvinte.

■ Secția maghiară

FIRE DE POET

de E. O'Neill

Data premierei : 21 februarie 1975.

Direcția de scenă : SZABÓ

JÓZSEF. Scenografia : MARIA HATEGANU RIREA. Traducerea : VAS ISTVÁN.

Distribuția : MISKE LÁSZLÓ (Cornelius Melody) ; F. BATHÓ IDA GÁBOR KATALIN (Nora) ; CSÍKY IBOLYA (Sara) ; KAKÜTS AGNES (Deborah) ; HIALASI GYULA (Gadsby) ; SZABÓ LAJOS (Jamie Cregan) ; ZALLANY GYULA (Mickey Maloy) ; TÓTH SANDOR (Don Roche) ; CSEKE SÁNDOR (Paddy O'Dowd) ; BELENYI FERENC (Patch Riley).

Și această dramă „tirzie”, ce urma să intre în vastul ciclu supranumit „Povestea unor posesori care s-au deposedat ei înșiși” are arhitectura consacrată a teatrului o'neillian. Dintr-o perspectivă tragică a existenței, determinată de natura raporturilor umane, într-o societate a însingurării, dramaturgul înfățișează drame ale ratării — din scrupul, vanitate sau filozofie — riguros circumscrise unei pledoarii. Din substanța acestei pledoarii (care în teatrul american s-a clasicizat în primul rînd datorită autorului în discuție) s-a dezvoltat o adevărată artă poetică ce trimite ca intenționalitate la Ibsen, dar care sfirșește prin a marca tare psihologice ale veacului nostru. Eroii lui O'Neill sînt impulsionați de mari aventuri — în ordinea practică sau ideală, construiesc la modul sublim ipotetice destine, trăiesc neliniștea veacului în reflexul conflictului interiorizat.

meditat îndelung pentru o exteriorizare piezișă, crudă dar patetică și substanțială. Fire de poet nu-i decît ilustrarea unui caz de entare pe datele mărunțe ale unui snobism nobiliar. Fostul maior irlandez de dragoni în armata lui Wellington, Cornelius Melody, emigrant în Statele Unite, decede din treapta sa socială în urma instabilității de caracter pusă pe seama sensibilității care ar aduce după sine concesii. Actualul hangiu cu repulsiie vădită pentru soție și fiică, persoane modeste, fără rafinament social, joacă la nesfîrșit tragi-comedia nobilului scăpătat, cu exerciții obsedante de maniere, cu poze romantice și declamatorii (versuri din Byron sînt substituie expresiei directe, pentru efect), și este trezit la realitate într-un sfîrșit cel așează într-o existență mediocră, fără veleități aristocratice și militare, mai mult din autoflagelare decît din convingerea că lumea potențailor îi este refuzată pentru totdeauna.

Premiera mondială fiind abia în 1957, piesa este foarte puțin cunoscută la noi, doar prin ediția din 1968, în trei volume, a teatrului lui O'Neill. Meritul trupei maghiare din Oradea stă în primul rînd în popularizarea acestui text de referință. Regizorul Szabó József a gîndit un spectacol auster, mîzînd exclusiv pe elementul conflictual. Zbaterrea neputincioasă a lui Cornelius Melody a devenit leit-motiv în cea mai perfectă fidelitate față de text, dintr-o salutară onestitate artistică. Unicul cadru scenografic, banal, a fost conceput de Maria Hațeganu Birea în tonalități închise, sugestia tensiunii morale venind din unghiurile simetrice ale pereților înalți. O distribuție omogenă dă spectacolului adîncime în sensul punerii de acord cu intențiile regizorale. În bătrînul Cregan, soi de etern vagabond, și el incurabil vizionar, Szabó Lajos reușește o performanță memorabilă, conferind personajului acel inefabil gorkian

al desmoștenișilor soartei, Blinda Nora, soție fără personalitate și fără tentative de eliberare din banalitatea diurnă, are în F. Bathó Ida o interpretă inteligentă, la care tăcerile și gesturile schițate au o mare importanță de relief scenic. Prea temperamentală, Sara, în viziunea lui Csiky Ibolya, reușește totuși să fie femeia unei pasiuni aprinse, luptînd pentru depășirea condiției modeste, cu mijloace nu îndeajuns de limpezi și, ca atare, adeseori contradictorii. Straniei Deborah, amestec de luciditate, compromis, orgoliu aristocratic, îi este conferită cu multă distincție interioară de către Kakuts Agnes întreaga poezie a voinței, convingător simulată ca să pară doar o tandră atenție față de fiul ei. Zallany Gyula și Halasi Gyula în Maloy, tînărul servitor și aspirant la grațiile Sarei, și respectiv verosul avocat capabil de orice tranzație, Gadsby, expresivi în marginile importanței partiturilor lor.

Pentru protagonist, fericita alegere a lui Miske László înseamnă găsirea exactă a accentului tragic pe care regizorul l-a dorit ca să facă din spectacol un recital al cazului propus de dramaturg. O prezență statuară, respirînd virilitate și demnitate militară, adeseori dusă pînă la aroganță. Actorul desfășoară o energie considerabilă pentru a evidenția tragedia unui om donquijotesce, brav în accesele sale lirice, dar jalnic în substituirea realității prin fabulație fără frîn. O singură stridentă, credem, ar fi, pe alocuri, excesul de aer fanfaron, cînd actorul în uniformă amintește de eroii operetelor lui Lehar. Fapt care nu împiedică o montare, repetăm, fidelă intențiilor lui O'Neill, adică un rar spectacol al „primatului textului literar“, după fericita expresie camilpetresciană.

Ionuț Niculescu

Miske Laszlo (Cornelius Melody), Csiky Ibolya (Sara) și Batho Ida (Nora)

